

Universitätsbibliothek Wuppertal

C. Cornelii Taciti Opera Qvæ Exstant

Tacitus, Cornelius

Antverpiae, 1668

Ad librum XIV.

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1742](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1742)

Correctus
Atrianus.

ἀπαίσις, Vicefimarius. *Verte igitur*: An quia vicefimarijs argentum dare desiderat? Idem **A**
Arrianus lib. 11. cap. 1. Ὁ ἄνθρωπος ἐν ἑρέσει τις ἐπισημασθεὶς τὸν αὐτὸν δόλον, ἐδὲν ἐποίησεν; ἐποίησε. τί; ἔσμεν ἢ
αὐτὸν δόλον. Ἄλλο ἐδὲν; ναί. Καὶ εἰκοσὼ αὐτὸν δὲναί ὀφείλει. *id est*: Cùm quis seruum suum verterit
apud Prætorem, nihilne fecit? fecit. quid? vertit suum seruum. Numquid ampliùs?
Certè. vigesimam pro eo dependet. *Cicero lib. 11. ad Attic. epist. xvi.* Portorij Italiae
sublatis, quod vectigal superest domesticum, præter Vicefimam? *Hæc in manumissis.*
At in seruis receptum, ut quotiens venirent, vectigal pro ijs penderet emptor. Id Tacitus fuisse
ait, quintam & vicefimam: lectio modò sit certa. Ambigas enim iure, quoniam de hac xxv. nihil
alibi scriptum. Imò scriptum contrà: Augustum, cùm pecuniâ ad bellum & nocturnos Vigiles
ei opus, instituisse Quinquagesimam venalium mancipiorum. Dio lv. in actis anni dcclx.
Τὸ τέλος τὸ πεντηκὸσὴς ἐπι τῆς ἀνδραπόδων ἀποδοφῆς ἐστὶν ἡμέρας. Et hercule uti aliarum rerum venalium
Centesima fuit: sic Quinquagesima mancipiorum. ausimque in Tacito reponere. * quinquagesi-
mæ. Ala quinquagesima est, de quâ in Symmacho, & infra, hoc ipso libro. Fuit & Vicefima
hereditarium, instituta ab Augusto ad ærarium militare: de quâ Dio lib. lv. actis anni dcclix.
Τὸ εἰκοσὼ τὸ τε κληροῦν καὶ τὸ δωρεῶν ἀς ἀν οἱ τελευτῶντες ποι, πλὴν τὸ ἐπ' αὐτοῦ συγγενῶν ἢ ἐπὶ πέντων, κα-
ταλείπει, κατεστῆσθαι. Temperavit eam Nerua, & magis Traianus: de quibus multa Plinius in
Laudatione. qui omnino videndus, si vim intellegere aues eius vectigalis. postque illos Antoni-
nus Philosophus, de quo Capitolinus: Leges etiam addidit (sive edidit) de vicefimâ here-
ditatum: de tutelis. Videndus item Paullus lib. iv. Sent. tit. vi. lib. ult. c. de edicto D. Ha-
drian. toll. De Vicefima legibus primus scripsit A. Ofilius, & post eum Macer libros duos. In-
uenio & in lapidibus, PROCURATOR XX. HEREDITATIVM. item, PROMAGISTER.
XX. HEREDITATIVM. qui postremus titulus ab eo, quòd, uti è Plinio discis, publicani colli-
gebant hoc vectigal: quorum Magistri, & Promagistri. Satis. nec enim Iurifconsultorum fru-
gem demetere propositum nobis.

Vicefimæ-
quintæ ve-
ctigal in ser-
uis venali-
bus.

Quinquage-
sima vena-
lium.

* Nisi tamen
in Dione vi-
tium, & re-
scribi placeat,
πεντηκὸσὴς.

Vicefima
heredita-
tium.

Promagister
Vicefimæ.

I V S T I L I P S I

A D L I B R V M X I V . A N N A L I V M

E X C V R S V S .

A.

PAG. 238

Errant vulgò
in conuiuijs,
Tempestiuis,
& Intempe-
stiuis.

EMPVS enim ut tardè aliquando iuuentus nostra discat, quid Tempestiua con-
uiuia, quid Intempestiua. Discat, & dediscat illa quæ nuper hausit à magnis ma-
gistris. Aiunt conuiuium Tempestiuum esse, quod tempore celebretur: verbo
reque honestum: nec in vitio poni umquam, nisi in libris vitiatis. Ecce alij qui **D**
Tempestiuum nihilum differre dicant ab Intempestiuo: & in culpâ habitum utrumque. Tertium
vidi, qui conuiuia tempestiua vellet esse, quæ statis certisque temporibus præberent sacerdotes.
Inducunt, & seducunt. audite me iuuenes, & cum bono Mercurio, inite viam rectam. Legiti-
ma conuiuij hora apud Romanos priscos, Sol occasus. Saluianus libro 1. Numquid parcam il-
lam tunc agrestemque vitam cum gemitu & dolore tolerabant, cùm viles ac rusticos
cibos, ante ipsos quibus coxerant focos fumerent; eosque ipsos capere nisi ad vesperam
non liceret? Itaque quia vesperè cæna: ideò prouerbij forma in Plauto, de vespere suo viuere.
Posteà autem Decima haberi cæpta. Clarè ex Cornificio ad Herennium, ubi describit hominem
vanè gloriosum lib. iv. Is ad eos quos vocauerat ad cenam non in suas ades: Itane? eamus, in-
quit, hospites. Frater venit ex Salerno. ego illi obuiam pergo, vos huc Decimâ venito-
te. Hospites discedunt, ille se raptim domum suam conijcit: illi Decimâ quò iusserat,
veniunt,

Hora cœnæ
priscis vespè-
ra.

Posteà De-
cima.

A veniunt. Et ab eâ mente Philippus Vulteium invitans, apud Horat. : Post nonam venies. —
 Imò actiuosi homines & forenses post decimam sæpè. quoniam res & iudicia in foro exercita ad
 Decimam horam, uti ex Milonianâ Asconij discas. At labente imperio moribusque, octaua hora
 balnei haberi cœpta, nona ipsa cœna. Plinius de Spurinnâ : Vbi hora balnei nunciata est,
 (est autem hieme nona, æstate octaua) in sole ambulat nudus. lotus accubat. Martialis
 præter locos alios: Aut feris.
Postea Nonna.

Imperat exstructos frangere Nona thoros.

Hanc horam qui præueniebant, tempestiuè epulari dicebantur & præmaturè, & conuiuia eo-
 rum Tempestiua. qui in longum trahebant, inque noctem intempestam, iure eorum epulæ Intem-
 pestiue. Qui de multo die, inquam, epulari incipiebant, in eos gulones hæc nota & nomen. Plau-
 tus probrosè in senem: Tempestiua
conuiuia ante horam.

Cum suo sibi gnato vnà ad amicam de die
 Potare.

B Hinc apud Catullum : Conuiuia lauta de die : apud Horatium,
 — dictus herè illic De medio potare die.

Suetonius de Nerone: Epulas à medio die ad mediam noctem protrahebat. Plinius in lau-
 datione Traiani: Non enim ante medium diem distentus, solitariâ cœnâ spectator adno-
 tatorque conuiujs tuis immines. Linius de Annibale Capuæ lasciuiante : Cœperunt epulari
 de die, & conuiuium non ex more Punico aut militari disciplinâ esse. Cicero de Pisone:
 Qui numquam Solem orientem aut occidentem viderit : culpaturque eum vitij utriusque.
 Vti & Silius Campanos:

— medioque dierum
 Regales epulæ, atque ortu conuiuia Solis
 Deprensa.

Hæc tempestiua conuiuia sæpè usurpari solita diebus letis, festisque. Iuuenalis Per sicum suum
 invitans: — iam nunc in balnea saluâ Quando ea
usurpara.
Iuuenalis
explicatus.

Fronte licet vadas : quamquam solida hora superfit
 Ad Sextam.

C Vult ecce eum ad balneas ire horâ quintâ, præter morem, & ad epulas venire sextâ septimâve.
 Saturnalibus item vulgò conuiuia ordiebantur à multâ luce. Tertullianus: Non lauro diluculo
 Saturnalibus, ne & diem & noctem perdam : attamen lauro honestâ horâ & salubri.
 Nam lautio semper ante cibum. Item nuptijs. Apuleius apol. i. Nuptiæ illæ fuerunt, an aliud
 celebratum officium, ac conuiuium tempestiuum ? Ea sunt conuiuia quæ Catoni placita
 apud Ciceronem : Ego verò propter sermonis delectationem tempestiujs conuiujs dele-
 ctor. Item Claudio, de quo Tacitus lib. xi. Claudius domum regressus, & tempestiujs epu-
 lis delinitus. Quæ epulæ si mediâ nocte fuissent, non potuit inter eas Messallina esse interfec-
 ta, sine querelâ aut verbo historicorum. Alexandro : de quo Curtius lib. viii. Iamque iter parare
 in posterum iussus, sollenni & tempestiuo adhibetur conuiuio. Tamen hæc conuiuia iure
 in vitio. Cicero ad Atticum libro ix. Audio bonis viris hanc cunctationem nostram non
 probari, multaque & seuerè in me in conuiujs quidem tempestiujs disputari. Ibidem: Et Tertullia-
nus.

D Quas eos cœnas facere & obire scripsit ad me Sextius ? quàm lautas, quàm tempestiuas ?
 Idem lib. iii. in Verrem, de Apronij cenâ in foro : Statuitur Lollius in illo tempestiuo gla-
 diatorum conuiuio. Et de ipso Verre lib. v. ait eum diem conuiujs, noctem stupris contri-
 uisse. Quintilianus Declamat. cccxxx. Neque enim senectutem adfert summus dies,
 sed longus ordo vitæ. nec ebrietatem facit illa potio, post quam concidendum est ; sed
 tempestiuum conuiuium, & auiditas nimia. Seneca De Irâ lib. ii. cap. xxviii. Aliena
 vitia in oculis habemus, à tergo nostra sunt. Inde est, quòd tempestiua filij conuiuia
 pater deterior filio castigat. Addo Taciti locum lib. ii. Histor. Discubuerat Vitellius Ticini,
 adhibito ad epulas Verginio. Legati Tribuni que ex motibus imperatorum seuerita-
 tem æmulantur, vel tempestiujs conuiujs gaudent. Qui vel solus locus sententiæ meæ fir-
 mandæ. Cedo enim si non de die illud epulum, quomodo subiungit de luctâ inter milites ? Quo-
 modò, Puluis procul & arma adspiciebantur, in tenebris ? Sanè iterum de Vitellio noster : Reprehen-
sa conuiuia.
 Clarum ar-
 gumentum
 è Taciti
 contextu ad
 Tempestiua
 conuiuia.

medio diei temulentus. & Xiphilinus, τὸ μεσημέριον ἢ ἡμέρας καὶ τὸ νυκτὸς ἐδαπάναι. Diurnum ergo A
conuiuium (intellego à meridie, aut circiter) Tempestiuum, quia in initum tempori nimis: noctur-
num contra, Intempestiuum. Describit Propertius,

Intempesti-
um conui-
uium.

Sic noctem paterâ, sic ducam carmine, donec
Iniiciat radios in mea vina dies.

Suetonius Calig. cap. XLV. Senatam populumque obiurgauit edicto, quòd Cæsare præ-
liante, intempestiua conuiuia, circum & theatra, & amœnos secessus celebrarent. Cicero
pro Murena: Intempestiui conuiuij, amœni loci, multarum deliciarum comes est ex-
trema saltatio. Curtius lib. VI. Intempestiua conuiuia, & perpotandi peruigilandi que
insana dulcedo. Et exempla plura. sed ijs qui cor habent, hac satis: μωρὸν αὐτὴν ἔτε πείσαι
ἔτε πείσαι ἔστ, ait uerbum uetus.

PAG. 243

B.

SED & munera peti, darique solent eo die ad barbam. Ammianus libro XVII. Cæsar cum
petenti, ex usu, gregario cuidam ut barbas detonderet, dedisset aliquid vile, contu-
meliosis calumnijs appetitus est à Gaudentio. Iuuenalis,

Ille metit barbam, crinem hic deponit amati,
Plena domus libis uenalibus.

Barba deo
sacrabatur.

Suetonius
emendatus.

Quinetiam deo alicui sacrari solita, ut apud Græcos uirginum puerorumque coma. Suetonius
de Nerone: Barbam primam posuit, conditamque in auream pyxidem & pretiosissimis
margaritis adornatam Capitolio consecrauit. ubi emendo, Capitolino, Ioui scilicet, ex
Dione. Earinus apud Martialem primam lanuginem comamque

Pergameo posuit dona sacra deo.

Tertullianus, De animâ: Quis non exinde aut totum feli (lego, filij) caput reatui uouet,
aut aliquem excipit crinem, aut totâ nouaculâ profecat, aut sacrificio obligat, aut sa-
cro obliquit pro publicâ aut priuatâ deuotione? Censorinus, De die natali, cap. I. Quidam C

Mos raden-
da barba
quando ce-
perit Romæ.
Liuius &
Varro di-
uerfi.

etiam pro ceterâ bonâ corporis valetudine, crinem deo sacrum pascebant. Quando is
mos Romæ cæperit (nam antiquos barbam aluisse satis constat) quero. Liuius eum agnoscere vi-
detur sub annum Urbis CCCLXIX. satis clarè, ubi de Manlio Capitolino in carcerem coniecto:

Satis constat magnam partem plebis vestem mutasse, multos mortales capillum ac
barbam promississe. Si in luctu promiserint barbam, ergo aliâs rafa. Refellit tamen eum Varro
lib. II. De re Rust. Omnino tonsores in Italiâ primum uenisse ex Siciliâ dicuntur post
R. C. A. CCCCLIV. ut scriptum in publico Ardeæ in litteris exstat. eosque addu-
xisse P. Ticinium Menam. Olim tonsores non fuisse adsignificant antiquorum statuarum,
quòd pleræque habent capillum & barbam magnam. Nec ambigo, quin ex ritu sui
superiorisque cui aberrauerit Liuius mens & manus. Cicero certè pro M. Cælio etiam Ap. Clau-
dium Cæcum barbatum inducit, aliquot post notatum Varroni eum annis. Bellis Punicis in
usu crebro iam rasuram fuisse docent Annalium prisca uerba, quæ de Scipione* Agellius rettu-
lit, & mirabundus parum cepit. Iuuenes ergo alebant barbam. & idè à Cicerone 1. ad Attic. D

Aberrasse
Liuium vi-
deri.

* Lib. III.
cap. IV.
Iuuenes soli
olim barbati.

Comestatores coniurationis barbatuli iuuenes. appellati sine ullâ lasciuie, ut uolunt, notâ.
& pro M. Cælio ad iuuenes alludens, Non hac barbâ quâ ista delectatur, inquit. iuuenemque
à barbâ descripsit Iuuenalis,

Iam senior, cuius barbam tua ianua uidit.

Quo anno
ab ijs posita.

Ponebant eam seriùs, citiùs, plerumque sub XXI. annum. Macrobius certè in Somnium Scipio-
nis ter septenarium numerum requirit ad radendam barbam adfirmavit. Atque ita Ne-
ronem posuisse colliges ex Fastis, annisque. Caligula tamen XX. anno posuit, Suetonij cap. X.

Hadrianus
primus red-
xit barbam.
In Græciâ
quando radi
cæperit.

At Cæsar Octavianus anno demum XXV. uti clarum ex Dione. Natus enim M. Tullio
C. Antonio Coss. posuit L. Marcio C. Sabino. Mutauit ab hoc more primus Romanorum Impera-
torum Hadrianus, adnotante Xiphilino, & ostendentibus Nummis. Hæc Romæ. Apud Græcos
quid? Barbam in pretio mansisse ad tempora Alexandri Athenæus ex Chrysippo adfert l. XIII.
cap. VI.

A cap. VI. sub eo rege radi repertum. Inter philosophos primus barbam aluisse traditur Antisthenes Suida, in voce ανδρωα. Hec propemodum aliena à Tacito: sed per eum non absurde, ut spero, nec ingratis tuis, lector, mihi nata:

Antisthenes primus barba auctor philosophis.

C.

OLIM in populi libertate, non frequens appellationum usus, non certè in causâ civili: (nam prouocationem ad populum, in re maiori criminumque, frequentem scimus.) usus tamen. A Pratore enim appellatum reperio, aliàs ad collegam eius, aliàs ad Tribunos. Ad Collegam, Cicero uno loco sed claro, in Verrem, de Praturâ Urbanâ: L. Piso, inquit, multos codices impleuit earum rerum quibus ita intercessit, quòd iste aliter atque ut edixerat, decreuisset. quod vos oblitos esse non arbitror, quæ multitudo, qui ordo ad Pisonis fellam isto Pratore solitus sit conuenire. quem iste collegam nisi habuisset, obrutus in foro lapidibus esset. Asconiusque ibi: Intercedere, ut vides, etiam Prator Pratori solet, ut Piso Verri, appellatione causæ ad collegam factâ. Ad Tribunos appellatum, docet idem Cicero pro P. Quinctio: Appellantur Tribuni, à quibus cum esset certum auxilium petatum, &c. Clarius infra: Cuius procurator à Pratore Tribunos appellare ausus sit. Hec olim: nec appellatum reperio ad Senatum. At Augustus imperium adeptus, Appellationes quotannis urbanorum quidem litigatorum* Pratori delegauit urbano: at prouincialium, consularibus viris, quos singulos cuiusque prouinciæ negotijs præposuisset, ait Suetonius capite XXXIII. Quem ita intellego, ut appellationes à minoribus magistratibus iudicibusve, Romæ ad Prætorem fierent, in causis dumtaxat civilibus: è prouincijs, ad consulares. Nam quin Augustus ipse, firmande dominationi, & iure potestatis Tribunicie, grauiorum rerum appellationes sibi seruauit: ambigendum vix puto è Dionis verbis lib. LII. ubi Mæcenas ad Augustum: Δυναστεία δὲ αὐτὸς ἰδίᾳ τὰ τε ἐφέσιμα καὶ τὰ ἀναπόμπιμα, ὅσα δὲ ἄλλοι τε ἤδη μετῴρων ἀρχόντων, καὶ ἄλλοι ἤδη ἑπιτέροπον, τὰ τε πολιάρχει καὶ τὰ ὑποπιπῆ καὶ τὰ ἐπάρχων, τὰ τε τὸ σίτον ἑπισκοποῦντες καὶ τὰ νυκτοβλαπτοῦντες ἀφίπνῃται. et si quædam ibi miscet, magis ex ritu sui aui Dio, quàm Augusti. Certè à Senatu ad Principem appellatum Tiberij imperio, sunt exempla in nostro scriptore. ut lib. IV. ijsque instantibus ad Imperatorem prouocauit: & alibi. post eum Caius magistratibus liberam iurisdictionem permisit, ait Suetonius cap. XVI. id est, sine appellatione plenam priscamque: sed id non diuturnum fuit, non magis quàm permessa ab eo comitorum libertas. Dio mihi auctor libro LVIII. sub Caio receptum, ut iudicia quædam Senatus tractaret, ita tamen ut ab eo Princeps appellaretur. Sed appellatio Principis, ut apparet, non sine pœnâ fuit. pœnâ dico, in eos qui temerè appellassent. Quo exemplo nunc Nero auctum honorem Senatus it; statuitque ut eadem pœnâ, qui illum temerè à priuatis iudicibus appellassent, tenerentur, quàm qui Principem. Sententiam hanc satis capio: confirmationem quero & exempla. Nihil enim præ manu mihi quod istuc faciat, nisi fortè quæ de pœnâ præiudiciali eorum qui à Præfeto urbis appellassent, Symmachus scribit libro X. duobus locis. Quem tu cupide lector vide. Mihi à latere tragulam iniicit Tranquillus, qui hanc ipsam rem tangens, capite XVII. nihil eorum quæ Tacitus; sed hoc tantum dicit, Cautum ut omnes appellationes à iudicibus ad Senatum fierent. Heret id spiculum, & non euello.

De appellationibus quid olim. Et infrequentes. A Pratore ad Prætorem appellatum.

Item ad Tribunos.

* Timidè ambigo, num scribend. in Tranquillo. Præ. delegauit urbis Augusti scitum in appellando. Causas plebasque sibi seruauit.

Ad Principem à Senatu appellatum sub Tiberio.

Caius aliquid mutauit, sed id vanum fuit.

Pœna temerè appellatum. Suetonij dissensus à Tacito: & res cogitanti intricata.

